

Asia: VN/1364/2022

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä laiksi valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta vuosina 2024-2030

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Aalto-yliopisto pitää T&K-rahoituslakia ja sen tavoitetta T&K-investointien noususta 4 prosenttiin BKT:sta vuoteen 2030 mennessä erinomaisen tärkeinä suomalaisten aineellisen hyvinvoinnin turvaamisen kannalta. Hallituksen esityksen valmisteluprosessi on ollut osallistava ja perinpohjainen, ja lakiehdotus on erittäin kannatettava.

Esitysmuistio toteaa aivan oikein, että rahoituslain säätämisen perustelee tarve taata suotuisa ja ennustettava rahoituskehitys TKI-järjestelmälle. 4 %:n tavoitteen näkökulmasta on myös ilmeistä, että lain onnistuminen tavoitteen toteutumisessa riippuu siitä, onnistuvatko kasvavat julkiset T&K-investoinnit stimuloimaan Suomeen sijoittuvat yksityiset T&K-investoinnit nousemaan samassa suhteessa.

On tärkeää, että esitysmuistio nostaa esiin useat suomalaisen TKI-järjestelmän arvioinnit ja raportit, jotka ovat tunnistaneet Suomen TKI-järjestelmän keskeiseksi puutteeksi tutkimusorganisaatioiden ja yritysten pitkäjänteisen tutkimusyhteistyön heikon aseman. Puhtaasti akateemiseen perustutkimukseen on rahoitusinstrumentteja, kuten myös yritysveloiseen kehitys- ja kaupallistamistyöhön. SHOKien lakkauttamisen jälkeen Suomesta on kuitenkin puuttunut laajamittainen, tutkimusyhteistyötä painottava ohjelmainstrumentti, vaikka juuri markkinoista etäämmällä oleva yhteistutkimus, jossa tutkimusorganisaatiot ja yritykset työstävät tutkimusagendaa yhdessä, on avain uudistaviin, disruptiivisiinkin innovaatioihin.

Tällaisen tutkimuspohjaisen uudistustyön, ja sen edellyttämien tutkimus- ja pilotointi-infrastruktuurien, tuki on myös julkisten T&K-investointien luontainen kohde erityisesti positiivisten ulkoisvaikutusten ansiosta ja koska tällainen työ helposti jää epäoptimaaliselle tasolle ilman julkista tukea. T&K-rahoituslain tavoitteiden toteutumisen kannalta onkin ensiarvoisen tärkeää, että

erityisesti Business Finlandin fokus palautetaan takaisin tutkimusorganisaatioiden ja yritysten pitkäjänteiseen, aidosti uutta luovaan tutkimusyhteistyöhön inkrementaalisen kehittämisen ja kaupallistamisen sijaan.

Julkinen T&K-rahoitus tulee myös kohdistaa siten, että se maksimoi innovaatioiden synnyn. Tämä onnistuu varmimmin laajoissa ja aktiivisissa yrittäjyys- ja innovaatioekosysteemeissä. Kasvavan julkisen TKI-rahoituksen prioriteettina tulee olla Suomen merkittävimpien tutkimuspohjaisten yrittäjyys- ja innovaatioekosysteemien kasvattaminen kansainväliseen mittaluokkaan, jossa kykenevät houkuttelemaan kotimaisten yritysten lisäksi myös globaaleja suuryrityksiä sijoittamaan TKI-toimintojaan ja -investointejaan nimenomaan Suomeen. Tämä edellyttää, että suomalaiset keskittymät ovat laajuudessaan ja resursseissaan kilpailukykyisiä maailman johtavien keskittymien kanssa. Julkisia resursseja ei voi pilkkoa kansainvälisessä katsannossa pieniin kokonaisuuksiin, hankkeisiin ja yksiköihin.

Esityksessä todetaan, että jos yksityisten T&K-investointien kasvu jäisi jälkeen odotetusta, myös julkisia T&K-investointeja voitaisiin pienentää tai mahdollisesti kohdentaa uudelleen. On tietysti luonnollista, että jos julkisella investoinnilla ei saavuteta tavoiteltua vaikutusta, investoimista ei voi jatkaa samalla tavalla. T&K-investointien tapauksessa tämä on kuitenkin poikkeuksellisen hankalaa. Ensinnäkin yksityisten investointien nousu saattaa seurata julkisella rahoituksella rakennettuja mahdollisuuksia kohtalaisen pitkälläkin viipeellä. Toiseksi ennakoitua tahmeampi yksityinen T&K-aktiivisuus saattaisi tarvita entistä voimakkaampaa julkista mahdollistamista, ei entisestään kutistuvia investointeja. Kolmanneksi koko lain keskeisenä tavoitteena on taata suotuista, pitkäjänteinen ja ennustettava rahoitusympäristö TKI-toiminnalle. Käännökset tai uudelleen kohdentamiset julkisessa rahoituksessa olisivat vastoin tätä tavoitetta. Eritoten, kun tavoitevuosi 2030 on sekin TKI-toiminnan aikajänteellä varsin lähellä.

T&K-rahoituslain onnistumisen kannalta onkin ensiarvoisen tärkeää, että julkiset T&K-investoinnit tehdään määrätietoisesti ja parhaan saatavilla olevan tiedon mukaisesti tavalla, joka vauhdittaa tehokkaimmin innovaatioita ja stimuloi mahdollisimman tehokkaasti yksityisiä T&K-investointeja. Aluepoliittiset tai vastaavat tarkastelut eivät saa hämärtää tätä peruslähtökohtaa. Samalla on ymmärrettävä, että 4 %:n tavoite edellyttää niin mittavaa vuosittaista kasvua yksityisiin T&K-investointeihin, että kehityksen toteutuminen yksinomaan kotimaisten yritysten investointien varassa ei ole uskottavaa. Globaalit yritykset on houkuteltava investoimaan uudessa mittakaavassa Suomeen.

Tämä edellyttää, että ainakin Suomen johtavien yrittäjyys- ja innovaatioekosysteemien tutkimuspohjan laadun ja vaikuttavuuden on oltava kansainvälistä tasoa myös toiminnan laajuudessa ja mittakaavassa. Erityisesti suomalaisten yliopistojen ympärille rakentuvien osaamiskeskittymien on oltava houkuttelevampia kuin vastaavien keskittymien muualla Pohjois-Euroopassa ja laajemminkin. Tämä edellyttää yliopistoilta kansainvälistä profiloitumista ja tarpeettomien kotimaisten päällekkäisyyksien purkamista.

Kuten esimerkiksi OECD:n raportti Suomen innovaatiojärjestelmästä vuodelta 2017 toteaa, suomalaisen tutkimuskentän jakautuminen kansainvälisessä vertailussa hyvin lukuisiin, pieniin yksiköihin nakertaa suomalaisen TKI-toiminnan kansainvälistä kilpailukykyä. Vastaavasti Euroopan komission maaraportti vuodelta 2022 huomauttaa, että viime vuosina aktiivisesti ajetun korkeakoulutuksen hajauttamis- ja alueellistamispolitiikan voidaan nähdä heikentävän suomalaisten toimijoiden ja ympäristöjen kansainvälistä kilpailukykyä ja houkuttelevuutta entisestään. Suomen tutkimus- ja korkeakoulukentän hajauttaminen pitääkin pysäyttää ja suunta kääntää kansainvälisesti kilpailukykyiseen suuntaan. Kansainvälisen mittaluokan keskittymien rakentuminen on oltava kasvavan T&K-rahoituksen keskeinen päämäärä, jos 4 %:n tavoitetta aiotaan uskottavasti tavoitella.

Saaristo Antti
Aalto-yliopisto